

Sygn. akt VI KZ 2/19

POSTANOWIENIE

Dnia 31 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Andrzej Tomczyk

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu,
bez udziału stron,
w dniu 31 stycznia 2019 r.
zażalenia radcy prawnego A. L.
na postanowienie Wojskowego Sądu Okręgowego
w W. z dnia 20 listopada 2018 r., sygn. akt Kp. [...],
w przedmiocie zwolnienia z obowiązku zachowania tajemnicy
radcy prawnego i zezwolenia na przesłuchanie w śledztwie
o sygn. PO VIII. Ds. [...]

p o s t a n a w i a

**uchylić zaskarżone postanowienie i przekazać sprawę
Wojskowemu Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego
rozpoznania.**

UZASADNIENIE

[...] Oddział Żandarmerii Wojskowej w W. pod nadzorem Wydziału dla Spraw Wojskowych Prokuratury Okręgowej w W. – prowadzi śledztwo w sprawie niedopełnienia obowiązków służbowych w latach 2013 – 2017 w W., przez funkcjonariuszy publicznych z ustalonych jednostek organizacyjnych podległych Ministerstwu Obrony Narodowej, poprzez zaniechanie dochodzenia roszczeń

wynikających z aktu niewywiązywania się przez spółkę P. Sp. z o.o. z zobowiązań wynikających z umowy Nr [...], dotyczącej dostawy oprogramowania informatycznego i działania tym samym na szkodę interesu publicznego, tj. o przestępstwo z art. 231 § 1 k.k.

Wnioskiem z dnia 15 listopada 2018 r. prokurator zwrócił się do Wojskowego Sądu Okręgowego w W. o zezwolenie na przesłuchanie w toku wskazanego wyżej śledztwa w charakterze świadka i zwolnienie z obowiązku zachowania tajemnicy radcy prawnego A. L., wskazując, że była ona radcą prawnym Jednostki Wojskowej [...] w W. i podejmowała czynności związane z wykonywaniem tej umowy.

W ocenie wnioskodawcy złożenie wniosku okazało się konieczne, gdyż tylko po przesłuchaniu radcy prawnego na okoliczności związane z udzielaniem przez nią pomocy prawnej, możliwe będzie ustalenie w toczącym się śledztwie jednostki organizacyjnej MON kompetentnej do dochodzenia roszczeń z tytułu niewywiązywania się przez spółkę P. Sp. z o.o. z zobowiązań wynikających z umowy Nr [...] oraz co do okoliczności podejmowanych działań mających na celu dochodzenie przez Dowódcę JW. [...] w W. ww. roszczenia.

Postanowieniem z dnia 20 listopada 2018 r., Wojskowy Sąd Okręgowy w W. zezwolił „na przesłuchanie w charakterze świadka radcę prawnego A. L. (...), zwalniając jednocześnie wymienioną od obowiązku zachowania tajemnicy radcy prawnego w zakresie okoliczności zdarzeń będących przedmiotem śledztwa o sygn. PO.VIII.Ds. [...] prowadzonego w sprawie niedopełnienia obowiązków służbowych w latach 2013 – 2017 w W., przez funkcjonariuszy publicznych z ustalonych jednostek organizacyjnych podległych Ministerstwu Obrony Narodowej, poprzez zaniechanie dochodzenia roszczeń wynikających z faktu niewywiązywania się przez spółkę P. Sp. z o.o. z zobowiązań wynikających z umowy Nr [...], dotyczącej dostawy oprogramowania informatycznego i działania tym samym na szkodę interesu publicznego”.

Zażalenie od tego orzeczenia złożyła radca prawny A. L., zarzucając „obrazę przepisów prawa procesowego, tj. art. 180 § 2 k.p.k. poprzez błędne przyjęcie, iż w przedmiotowym postępowaniu zostały spełnione przesłanki umożliwiające przesłuchanie co do faktów objętych tajemnicą radcy prawnego, gdy w rzeczywistości przesłanki te w niniejszej sprawie w ogóle nie występują z uwagi

na fakt, iż **okoliczności które chce ustalić Prokurator są możliwe w całości do ustalenia innymi środkami dowodowymi i dotyczą okoliczności prawnych, a nie faktów**, zaś Prokurator dysponuje w aktach sprawy decyzją nr [...], **która pozwala mu na ustalenie tej okoliczności prawnej**, a nadto Prokurator chcąc ustalić kwestie dotyczące ustalenia <<*przyczyn czy motywów, którymi kierowali się decydenci z ramienia Wojska zawierający przedmiotową umowę, ze spółką P.*>> zupełnie pomija fakt, iż w 2010 r. kiedy Agencja Mienia Wojskowego (a nie JW [...]) zawierała przedmiotową umowę, radca prawny A. L. nie pracowała w Wojsku, a nadto nigdy nie reprezentowała Agencji Mienia Wojskowego, natomiast mając na uwadze, iż treść dokumentów – powołanej wyżej decyzji i udzielonego pełnomocnictwa – wskazuje wprost, że Jednostka Wojskowa Nr [...] nie jest uprawniona do dochodzenia roszczeń, to radca prawny również nie ma żadnej wiedzy w tym zakresie, gdyż nigdy nie obsługiwała ona ani Agencji Mienia Wojskowego, która jako *statio fisci* Skarbu Państwa była stroną przedmiotowej umowy, ani Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, który jako jedyny w przedmiotowej sprawie jest i był uprawniony do dochodzenia roszczeń” (podkreślenia, pogrubienia i kursywa oryginalne – uwaga SN).

W konkluzji autorka środka odwoławczego wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i na podstawie art. 463 § 1 k.p.k. o uwzględnienie zażalenia przez Sąd Okręgowy, a w przypadku nieuwzględnienia zażalenia przez Sąd Okręgowy – wniosła o przekazanie przez Sąd Najwyższy sprawy Wojskowemu Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W dniu 8 stycznia 2019 r. Sąd Najwyższy wstrzymał wykonanie zaskarżonego postanowienia do czasu rozpoznania środka odwoławczego, uwzględniając tym samym wniosek złożony na podstawie art. 462 § 1 k.p.k., przez r. pr. A. L., który oparła na potrzebie uwzględnienia dobra wymiaru sprawiedliwości oraz ochrony tajemnicy radcy prawnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie okazało się zasadne. Tajemnica radcowska jest bowiem bezsprzecznie podstawową gwarancją odpowiedniego wykonywania zawodu radcy prawnego. Właściwe świadczenie pomocy prawnej przez radców prawnych jest

wszakże związane z zaufaniem oraz dyskrecją, jak również wyznacza jedną z ważniejszych podstaw prawidłowego procesu karnego.

Sąd Najwyższy, rozpoznający niniejszą sprawę, aprobuje stanowiska prezentowane w tej kwestii w orzecznictwie oraz literaturze, w myśl których uchylenie tajemnicy radcy prawnego, na podstawie art. 180 § 2 k.p.k., powinno mieć miejsce, ze względu na funkcje i wartość tej tajemnicy, tylko wyjątkowo, w wyniku rzetelnego rozważenia wszelkich okoliczności zaistniałych w określonej sprawie i przy obowiązkowym wyczerpaniu wymogów wynikających z ustawy (zob. np. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6 lutego 2018 r., II AKz 3/18; A. Baj, Tajemnica zawodowa radcy prawnego w procesie karnym, *Radca Prawny* 2007, nr 5, s. 54 - 59).

Pozyskanie dowodu w oparciu o informacje objęte tajemnicą radcowską powinno być możliwe wyłącznie po uprzedniej szczegółowej analizie dotyczącej weryfikacji czy interes wymiaru sprawiedliwości, w konkretnym wypadku, pozwala na bezkrytyczne uznanie, iż zasadne jest naruszenie będącej pod ochroną prawną tajemnicy. Wszelkie organy procesowe, w tym sądy, zobowiązane są w tej kwestii do stania na straży praworządności, a przez to – mając na uwadze charakter tajemnicy radcowskiej oraz jej wpływ na sposób wykonywania zawodu radcy prawnego – powinny być w takiej sytuacji gwarantem przestrzegania prawidłowości procedowania oraz merytorycznej trafności wniosku o zwolnienie z jej zachowania. Należy zatem uznać, że rozstrzygnięcie wzruszające zakaz dowodowy, w myśl art. 180 § 2 k.p.k., powinno mieć na uwadze prawa i wolności obywatelskie, objęte także przepisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Przenosząc powyższe na grunt przedmiotowej sprawy, trzeba stwierdzić, że lektura uzasadnienia zaskarżonego postanowienia pozwala na przyjęcie, iż Wojskowy Sąd Okręgowy w W., uwzględniając wniosek prokuratora o zwolnienie A. L. z zachowania tajemnicy radcy prawnego, poprzez przesłuchanie jej w charakterze świadka na okoliczności wskazane we wniosku, nie przeprowadził merytorycznej oceny trafności żądania zmierzającego do okazjonalnego wzruszenia zakazu dowodowego, w postaci prawnego obowiązku zachowania tajemnicy radcowskiej oraz nie zweryfikował we właściwy sposób spełnienia warunków określonych w treści art. 180 § 2 k.p.k.

Trzeba mieć na uwadze, że w przedmiotowej sprawie prokurator złożył wniosek o przesłuchanie A. L., po zwolnieniu z tajemnicy radcy prawnego, poprzez przesłuchanie tego świadka w zakresie zdarzeń będących przedmiotem śledztwa o sygn. PO. VIII. Ds.[...] prowadzonego w sprawie niedopełnienia obowiązków służbowych w latach 2013 – 2017 w W. przez funkcjonariuszy publicznych z ustalonych jednostek organizacyjnych podległych Ministerstwu Obrony Narodowej, poprzez zaniechanie dochodzenia roszczeń wynikających z faktu niewywiązywania się przez spółkę P. Sp. z o.o. z zobowiązań wynikających z umowy Nr [...], dotyczącej dostawy oprogramowania informatycznego i działania tym samym na szkodę interesu publicznego. Konkretnie zaś chodzi o pozyskanie informacji od A. L. w celu ustalenia okoliczności dotyczących:

- 1) jednostki organizacyjnej MON kompetentnej do dochodzenia roszczeń z tytułu niewywiązywania się przez spółkę P. Sp. z o.o. z zobowiązań wynikających z tej umowy,
- 2) podejmowanych działań mających na celu dochodzenie przez Dowódcę JW. [...] w W. roszczenia.

Oczywiste jest, że radca prawny A. L. jest zatrudniona w jednostce organizacyjnej MON, w [...]. Analiza akt sprawy daje podstawę do uznania, że to Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych przejął prawa i obowiązki wynikające z umów zawartych przez jej poprzednika prawnego, tj. Agencję Mienia Wojskowego. W zgromadzonym materiale dowodowym pojawiły się jednak rozbieżne stanowiska dotyczące ustalenia, która z jednostek organizacyjnych MON – [...] czy Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych była odpowiedzialna za wyegzekwowanie umowy zawartej w 2010 r. między Agencją Mienia Wojskowego a spółką P.. Kwestia ta z pewnością nie powinna być wyjaśniana w ramach przesłuchania radcy prawnego A. L., z naruszeniem tajemnicy zawodowej. Kluczowa wydaje się bowiem lektura zgromadzonych w sprawie dokumentów, a w szczególności decyzji Nr [...] Ministra Obrony Narodowej z dnia 29 marca 2011 r. oraz pełnomocnictwa udzielonego płk. M. K. przez Szefa Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych z dnia 21 października 2011 r., które nie obejmowało dochodzenia roszczeń związanych ze spółką P.. W tej sytuacji należy uznać, że przesłuchanie A. L. w tym zakresie wydaje się zbędne.

Z kolei, przeprowadzenie czynności dowodowej w postaci przesłuchania A. L. w celu uzyskania informacji dotyczących działań Dowódcy JW. [...] związanych z dochodzeniem roszczeń od P. sp. z o.o. także należało uznać za niepotrzebne dla osiągnięcia celów podjętego postępowania przygotowawczego. Skoro wątpliwe jest czy Jednostka Wojskowa Nr [...] była jednostką organizacyjną uprawnioną do dochodzenia roszczeń w opisanej materii, to zatrudniony w niej radca prawny – A. L., istotnie może nie móc podać rzetelnych informacji leżących w zainteresowaniu prokuratury. Taką wiedzę może wszakże posiadać wyłącznie Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych, gdyż to ta jednostka w myśl zebranej dokumentacji miała za zadanie wyegzekwowanie umowy zawartej w 2010 r. z P. sp. z o.o.

W tej sytuacji trzeba uznać, wbrew twierdzeniom Sądu pierwszej instancji, że nie doszło do spełnienia przesłanek wynikających z treści art. 180 § 2 k.k., pozwalających na zwolnienie z tajemnicy zawodowej radcy prawnego A. L.. Wbrew unormowaniu wynikającemu z przytoczonej regulacji prawnej nie został przecież wykazany żaden interes dobra wymiaru sprawiedliwości, ani też nie dowiedziono, by okoliczności wskazane we wniosku prokuratora nie mogły być ustalone na podstawie innego dowodu.

Zaprobować także trzeba stanowisko autorki zażalenia dotyczące braku właściwego oznaczenia zakresu zwolnienia radcy prawnego z tajemnicy zawodowej. Postąpienie w zgodzie z art. 180 § 2 k.p.k. wymaga bowiem precyzji właśnie przy wytyczaniu omawianych granic zwolnienia z tajemnicy radcy prawnego. Analiza zaskarżonego rozstrzygnięcia wykazała natomiast, że Sąd pierwszej instancji rzeczywiście tego warunku nie spełnił.

Ramy zwolnienia z tajemnicy radcy prawnego powinny być precyzyjnie wytyczone w treści postanowienia wydanego na podstawie art. 180 § 2 k.p.k. Wyznaczenie zakresu musi odnosić się do ściśle określonej sprawy, zachowania oraz sytuacji, co do której radca prawny ma zostać poddany przesłuchaniu. W wypadku niespełnienia tej przesłanki, zwolnienie z tajemnicy zawodowej musiałoby zostać uznane za nieograniczone, dające pełną swobodę działania organom procesowym, co stoi w opozycji do unormowania wynikającego z treści art. 180 § 2 k.p.k.

W postępowaniu ponownym Wojskowy Sąd Okręgowy w W. będzie zatem zobowiązany do przeanalizowania sprawy pod kątem zaistnienia okoliczności umożliwiających skorzystanie z instytucji określonej w art. 180 § 2 k.p.k., w świetle uwag zaprezentowanych przez Sąd Najwyższy. W przypadku podejmowania decyzji o zwolnieniu radcy prawnego A. L. z obowiązku zachowania tajemnicy zobowiązany będzie do bardzo precyzyjnego określenia zakresu tego zwolnienia tak, by nie doszło do sytuacji umożliwiającej przesłuchanie radcy prawnego na dowolną okoliczność związaną z prowadzonym śledztwem.

Z przytoczonych powodów Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.